

Commissie Ethiek

Ethiek in de gezondheidszorg is het denken en spreken over wat de zorg tot goede zorg maakt.

Jaarverslag 2022

‘Ethiek in de gezondheidszorg, is het denken en spreken over wat de zorg tot goede zorg maakt.’

Een professional maakt dagelijks verschillende situaties en verschillende mensen mee. Soms zijn dingen vanzelfsprekend, soms word je geraakt, of vraag je je af wat er gebeurde. Soms heb je het gevoel te kort te schieten of heb je juist een heel tevreden gevoel. Als je erover nadenkt en in gesprek gaat over wat er in zo'n situatie gebeurde, wat er meespeelde, als je erachter probeert te komen welke waarden een rol spelen, dan houd je je bezig met ethiek.

Gemiva heeft de Commissie Ethiek ingesteld om te ondersteunen en advies te geven bij de bewustwording van de waarden die sturend behoren te zijn bij al het handelen en bij het plaatsen van problemen en vragen in een ethische context. Ook helpt de commissie bij het omzetten van ethische problemen/morele vragen naar ethisch verantwoord handelen.

Taakstellingen Commissie Ethiek

In januari 2022 is de commissie voortvarend aan de slag gegaan met de in 2021 gestelde doelen voor 2022. Deze concentreerden zich rond een drietal thema's: 1. De plaats van ethiek in het scholingsaanbod 2. Het stimuleren en versterken van moreel beraad op 'de werkvloer' en 3. De ontwikkeling van moreel beraad van en met cliënten. We hebben tien vergaderingen gehad om aan deze doelen te werken. Daarnaast hebben we in deze vergaderingen gesproken over verschillende ethische vraagstukken die binnen de stichting spelen en die ons rechtstreeks of indirect werden voorgelegd. Tevens hebben we nagedacht over en gewerkt aan concrete methodes om ethiek dichtbij mensen te brengen. Daarbij richtten we de aandacht o.a. op de organisatie van een aansprekend symposium. En op de versterking van de groep gespreksleiders moreel beraad. Ondanks de beperkingen die de coronaperiode nog met zich meebracht, alle vergaderingen hebben digitaal plaatsgevonden, lukte het ons om aan onze doelen te werken, een aantal ethische vraagstukken te bespreken en het thema ethiek weer meer op de kaart te zetten. Daarbij werden we gesteund door een aantal (werk)groepen vanuit en naast de commissie.

Stand van zaken kerndoelen 2022

Doel	Stand van zaken
<p>Plaats ethiek binnen het scholingsaanbod Een introductieprogramma ethiek voor teams is opgezet en voorgelegd aan de afdeling L&O. Andere mogelijke ingangen voor ethiek in het scholingsaanbod zijn in beeld gebracht. In 2022 concretiseren we het aanbod.</p>	<p>Een meer uitgesproken plaats van ethiek in het scholingsaanbod is al jaren een ambitie van de Commissie. Inzet was steeds om in samenspraak met de verantwoordelijke scholingsfunctionarissen te werken aan een versterking van ethiek. De laatste vergadering van het jaar is Irma Koenis hoofd L & O aangesloten bij het overleg om over dit onderwerp van gedachten te wisselen. Er was een constructieve uitwisseling van gedachten. Ethiek zal in toenemende mate onderdeel worden van modules in het kader van de leerprogramma's gekoppeld aan de zorgprogramma's. De Commissie blijft de ontwikkelingen volgen.</p>
<p>Versterking van de groep gespreksleiders moreel beraad na doorlopen van basiscursus van drie dagdelen. Het is van belang om blijvend aandacht te vragen in organisatie voor de inzet van moreel beraad en andere vormen van ethische reflectie. We zetten de vierjaarlijkse intervisie bijeenkomsten met gespreksleiders voort.</p>	<p>In een gezamenlijke basisscholing van Gemiva en Ipse de Bruggen zijn zes medewerkers van Gemiva in 2022 opgeleid tot gespreksleider moreel beraad. Helaas heeft een medewerker zich moeten terugtrekken als gespreksleider vanwege te drukke andere werkzaamheden. Vooralsnog vertrouwen we erop dat de groep gespreksleiders moreel beraad voldoende op sterkte is.</p>
<p>Pilot moreel beraad met cliënten is gestart op organisatieniveau: eerste ervaringen van gespreksleiders en betrokken cliënten geven duidelijkheid over inzet en mogelijkheden op lokaal niveau.</p>	<p>Er zijn 7 gespreksleiders geselecteerd om het Moreel Beraad cliënten te leiden. Deze gespreksleiders zijn in samenspraak met de externe ethicus en de secretaris van de commissie ethiek aan de slag gegaan met het ontwikkelen van een model voor het Moreel Beraad cliënten. Een boeiende zoektocht waar de cliënt Wil Wilders vanuit zijn werkervaring ook meegedacht heeft. Ook de organisatorische opzet van het moreel beraad met cliënten is vastgelegd. Moreel beraad met cliënten wordt gepositioneerd in het verlengde van de taakstellingen van de Commissie Ethiek. In januari 2023 vindt de eerste pilot moreel beraad met cliënten plaats. Op basis van de evaluatie zal het vervolg nader worden vormgegeven. Er hebben zich uiteindelijk 14 cliënten beschikbaar gesteld. We starten met een groep van 8 cliënten en betrekken uiteraard de andere cliënten bij het vervolg. De externe ethicus heeft contact met andere organisaties om ook langs die weg expertise in te kunnen brengen.</p>

Andere activiteiten commissie ethiek 2022

Bijeenkomsten

Niet alle bijeenkomsten die voor 2022 waren voorzien, konden doorgang vinden. Wat wel doorgang vond was het symposium dat door de commissie ethiek in het voorjaar is georganiseerd met als onderwerp "levend verlies". In de uitnodiging stond het zo omschreven: *'Iedereen wordt geconfronteerd met vormen van verlies. In het gewone leven, in je werk. Uiteraard gaat het om verschillende vormen en gradaties: een cliënt op wie je gesteld was missen als begeleider, is van een andere orde dan als mens leren omgaan met verliezen ten gevolge van NAH. Of de acceptatie van de komst van een gehandicapt kind. Om dergelijke vormen van verlies gaat het in het middagsymposium dat de commissie ethiek speciaal voor medewerkers organiseert op 21 april.'* Inhoudelijke medewerking werd verleend door Jill van den Akker (Centrum van verborgen verlies) en het Inspringtheater onder begeleiding van Lenie Turk. Er waren een zestal workshops met aansluitende thema's. Het symposium werd op een indrukwekkende muzikale manier afgesloten door een cliënt die sinds haar 12e MS heeft.

Er waren meer inschrijvingen dan de mogelijkheid bood om deel te nemen aan de bijeenkomst. De grens lag op 100 deelnemers. Om die reden hebben we in de commissie ethiek besloten om dit symposium in deze vorm in 2023 te herhalen. Daarnaast kwamen er vragen van verwanten om op een vergelijkbare manier een bijeenkomst te houden rond hetzelfde thema en daarbij vooral aandacht te schenken aan hun perspectief. In het eerste kwartaal van 2023 wordt hier actief actie op ondernomen.

In het najaar vond een *digitale bijeenkomst* plaats voor de medewerkers van de ambulante dienst Rotterdam rondom eigen dilemma's in de zorg- en dienstverlening aan ambulante cliënten. Het betrof een vervolg op een eerdere bijeenkomst in 2021 rond dezelfde thematiek. Veel medewerkers ervaren indringende dilemma's vooral in de sfeer van de zorg voor en om kinderen: moeten we inspringen of niet? De commissie heeft eerder vastgesteld dat er zich ook nogal wat morele vragen voordoen rond het begrip eigen regie en de vertaling daarvan in de praktijk. Ook constateerde de Commissie naar aanleiding van een ingediende casus (zie verderop in dit verslag) dat er vragen zijn in de begeleiding van ondersteuningsvragen op seksueel gebied. Daarbij gaat het niet alleen om handelingsverlegenheid van individuele begeleiders in reactie op vragen en behoeften van cliënten maar ook om meer organisatorische vragen. Praktische activiteiten of vertalingen van deze thema's hebben zich in 2022 nog niet aangediend. De Commissie heeft zich voorgenomen om in samenspraak met betrokken functionarissen uit de organisatie, nader invulling te geven aan deze thema's. In voorjaar 2023 is er vanuit de Commissie in ieder geval inhoudelijke betrokkenheid bij een tweetal symposia die op regioniveau gehouden worden over het thema 'eigen regie'. Het streven is ook om in het najaar van 2023 werk te maken van een themabijeenkomst rondom het onderwerp 'morele handelingsverlegenheid en seksualiteit' voor alle belangstellende medewerkers.

Erica Mons, de gedragskundige heeft in samenspraak met Hans van Dartel extern ethicus een bijeenkomst verzorgd voor de fysiotherapeuten van onze organisatie rondom het thema wilsbekwaamheid.

Poster

Omdat onze vaste schrijver Kees Hakkenberg de commissie per 1 juni 2022 heeft verlaten is er in 2022 slechts 1 poster verspreid met een aansprekende tekst om mensen in de organisatie aan te zetten tot reflectie over soms heel alledaagse, soms minder alledaagse zaken. De tekst van de betreffende poster was: *"Zoals verwacht gaat alles anders"*. Zoals gebruikelijk ontvingen we een aantal reacties. Een greep daaruit: *'Het zegt iets over onze competentie: Flexibel zijn!'* En: *'Erg leuk. Een soort Loesje. Maakt me aan het lachen en relativeert.'* Tenslotte: *'Hij is weer mooi! Lijkt op: Relax: nothing is under control! Gaat vaak op in de gehandicaptenzorg!'* Het komende jaar zullen we doorgaan met het versturen van de posters omdat we hebben gemerkt dat de poster mensen raakt en door mensen wordt gewaardeerd.

Moreel Beraad medewerkers

De Commissie vindt het van belang om de morele reflectie in de praktijk zelf zoveel mogelijk te stimuleren en te bekrachtigen in plaats van op te treden als expertcommissie en zich te beperken tot het uitbrengen van adviezen. Daarom is zij een warme pleitbezorger van moreel beraad en hecht ze er aan de drempel voor het moreel beraad te verlagen. De ervaring leert dat het meemaken van moreel beraad de beste manier is om de meerwaarde ervan te doen ervaren. Daarnaast merken we dat themabijeenkomsten en ook een symposium zoals dat rond levend verlies leidt tot een stijging van het aantal aanvragen. Uiteraard hadden we in 2022 nog na-ijlende effecten van de covid-pandemie die het houden van moreel beraad ernstig bemoeilijkte. Al met al zijn er in 2022 11 aanvragen voor een moreel beraad ontvangen. Eén aanvraag is bij nader inzien ingetrokken. Bij deze 11 aanvragen zijn 3 morele vragen opgepakt door de externe ethicus. Gezien de complexiteit van de morele dilemma's die aan de orde waren en de emoties die deze met zich meebrachten, konden deze vragen niet in een enkele sessie worden beantwoord, maar waren steeds twee bijeenkomsten noodzakelijk.

Thema's die o.a. passeerden waren:

- Onveilig rijgedrag door een cliënt met een scooter
- Leveren goede zorg aan individuele cliënt en spanningsveld met leveren goede zorg voor overige cliënten
- Client met NAH, die zelfstandig woont. Hij wil graag zelfstandig blijven wonen maar begeleiders zien dat hij veel stress ervaart
- Client die weigert zijn wonden te laten controleren.
- Cliënte is opnieuw zwanger terwijl er al twee kinderen door de jeugdbescherming uit huis geplaatst zijn.
- Cliënt is bekend met seksueel grensoverschrijdend gedrag dat tot een incident met een andere cliënt geleid heeft. Er heeft vervolgens een indringend onderzoek plaatsgevonden wat door teamleden ondanks de inzet van de onderzoekers als onplezierig ervaren is. Het was tevens niet bij alle teamleden bekend dat er bij deze cliënt sprake was van een risico op seksueel grensoverschrijdend gedrag.
- Cliënt is bekend met een genetische afwijking waarbij familie de vraag voorlegt in hoeverre gezien de beperkingen van de cliënt deze informatie gedeeld moet worden of niet in de context van kwaliteit van leven.
- Cliënt die als gevolg van zijn hersenletsel en beginnende dementie grensoverschrijdend gedrag vertoont in de zin van het stelen van goederen uit een winkel en hoe daarmee om te gaan vanuit de gedachte van maatschappelijk aanvaardbaar gedrag.

Advies aanvragen en casussen

Naast moreel beraad blijkt de functie van de Commissie als adviesorgaan nog niet verdwenen. Een aantal mensen heeft ook in 2022 advies gevraagd aan de Commissie. De casussen zijn uitgebreid besproken met de indieners in een overleg met de commissie ethiek. Van de bespreking wordt een verslag gemaakt door een van de leden van de commissie ethiek en beschikbaar gesteld aan de inbrengers.

Het ging daarbij o.a. om:

- Bewoners van woonlocaties vragen – zoals al eerder aangegeven - concrete ondersteuning in ontwikkeling van hun seksualiteit, relatievorming sec en vriendschappen, uitbreiding van hun netwerk en mogelijkheden. Een van de voorstellen van de indieners is om een 'pornotheek' te ontwikkelen. Mede op grond van deze casus is het idee geopperd om een themabijeenkomst in 2023 te organiseren rondom dit thema. De commissie ethiek wil hier graag leden van de commissie Misbruik en Mishandeling bij betrekken.
- Vraag over cliënt die regelmatig aangeeft dat er ruzie in huis is waarbij hij ook geslagen wordt. Medewerkers zitten tussen twee strijdende partijen in.
- Verzoek om een ambulante cliënt te helpen bij financiële zaken waarbij dit kan leiden tot uitkeringsfraude.

- De stafmedewerker kwaliteit heeft een advies aanvraag ingediend met betrekking tot een doel uit de strategische meerjarenplanning 2022-2025 namelijk handvatten ontwikkelen hoe eigen regie van de cliënt zich verhoudt tot werken in de driehoek waar onder andere het spanningsveld tussen verantwoorde zorg bieden door de professional en de ervaringskennis van de verwant aan de orde is. Dit ook in relatie tot wilsbekwaamheid ter zake van cliënten.

Tot slot

In de commissie ethiek is er veel vertrouwen met betrekking tot het onderkennen in de organisatie van het belang van ethische reflectie en het versterken van die reflectie in de praktijk van alledag. Een steeds grotere groep medewerkers is op een of andere manier actief betrokken bij het ondersteunen van ethiek in onze organisatie. Naast de commissie ethiek speelt de groep van gespreksleiders moreel beraad een belangrijke rol. Dat er nu ook moreel beraad met cliënten gaat komen, versterkt deze beweging van verbreding en versterking. Dat geeft goede hoop voor de ondersteuning van de moraal in de organisatie en voor de reflectie op die moraal.

Samenstelling Commissie Ethiek

Op dit moment bestaat de Commissie Ethiek uit:

Bianca Huizer	voorzitter (regiodirecteur)
Hennie Blok	ambtelijk secretaris (stafmedewerker kwaliteit)
Desiree Visser	notulist (secretaresse Raad van Bestuur)
Erica Mons	lid namens de afdeling Behandeling en & Ondersteuning (gedragsdeskundige)
Michel Belt	lid (ambulante persoonlijk begeleider)
Erik Slingerland	lid (persoonlijk begeleider)
Hiske Faber	lid (manager projecten, locatiemanager) per 1 september 2022
Hans van Dartel	extern ethicus

Kees Hakkenberg heeft in de zomer van 2022 afscheid genomen van Gemiva en daarmee ook van de Commissie Ethiek.

Gouda, 3 februari 2023

Bleulandweg 1b | 2803 HG Gouda
T: 0182 57 58 00
E: info@gemiva-svg.nl
www.gemiva-svg.nl

Gemiva